

Modernizm Sonrası Seramik Geleneđi ve Malzemeye Sadakat

Öđr. Gör. Funda Susamođlu

Öz

"Malzemeye sadakat" ilkesi olarak ifade bulan yaklaşım, modern sanatın temsil sorunu üzerine aldığı tavrın uzantısı, saflaşma gayretinin sonucu olarak şekillenmiştir. Doğrudan varlık gösteren bir anlayışta malzeme kullanımı, tasarım ve sanat alanında modernist bir tavır olarak yerleşik hale gelmiştir. Slotte ve Brownsword'un çalışmaları üzerinden ele aldığımız "malzemeye sadakat" ilkesi, seramik alanında kendi tarihi ve geleneğine sırtını dönmeyen, yeni bir tür malzemeye sadakat olarak değerlendirilmektedir. Malzeme bilgi ve kültürünün kavram olarak konu edildiği, zanaat ve sanat alanlarının tartışmaya açıldığı postmodern dönemde; malzemenin beraberinde taşıdığı anlam, tarihi ve sosyal bağlamları, yapılacak üretimden soyutlanamayacak bir bilgi olarak ele alınmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Seramik, Sanat, Malzeme, Maddi Kültür, Caroline Slotte, Neil Brownsword

THE CERAMIC TRADITION AFTER MODERNISM AND TRUTH TO THE MATERIAL

Abstract

The approach embodied as "Truth to Materials" principle, formed as a result of affords towards purification in modern art. Using the material indicating the presence in a direct sense, has become entrenched in the field of art and design as a modernist attitude. Dealing with the principle true Slotte and Brownsword's work, considered as a new kind of approach which includes the history and tradition of the ceramics field. In the postmodern era, material knowledge and culture are approached as a concept, craft and art areas are open to discussion; historical and social context are held as a knowledge that cannot be abstracted from the material.

Keywords: Ceramic, Art, Material, Material Culture, Caroline Slotte, Neil Brownsword

Modernizmin inşa ettiği disiplinler, sanatta her bir alanın kendi özelinde giriştiği saflaşma ve soyutlama anlayışı, malzeme ile doğrudan ilişki kurmayı hedefleyen bir tavır doğurmuştur. "Malzemeye sadakat" ilkesi olarak ifade bulan yaklaşım, 1900'lerin başında sanatın betimleme ve taklitten uzaklaşan, yerine yeni bir gerçeklik alanı yaratmak üzerine başlayan değişimin sonucudur. Modern sanatın temsil sorunu üzerine aldığı tavrın uzantısı, salt kendi biçim ve araçlarına dönük, doğrudan varlık gösteren bir anlayışta malzeme kullanımı, tasarım ve sanat alanında modernist bir tavır olarak yerleşik hale gelmiştir. Greenberg konuya ilişkin "Modernist Resim" metninde, 1960'lar sanat eleştirisinin temel ilkelerini ele almaktadır.

Kısa zamanda her sanatın eşsiz ve kendine özgü uzmanlık alanının kendi medyumunun doğası için eşsiz olan şeylerle örtüştüğü anlaşıldı. Özeleştirinin amacı her sanatın etkilerinden, başka bir sanatın medyumundan ya da onun sayesinde ödünç alınmış olabilecek olan herhangi bir etkiyi, hepsini silmek haline geldi. Böylece her sanat "saf" hale getirilecekti ve "saflığı" sayesinde hem bağımsızlığının hem de niteliğinin ölçüleri hakkında güvence vermiş olacaktı. "Safılık" kendi kendini tanımlama anlamına geldi ve sanat alanındaki özeleştirici girişimi hınçlı bir kendi kendini tanımlama oldu (Greenberg, 2011: 818).

Modernizmin soyut ideal sanat anlayışını ifade etme arayışında, el sanatları ve zanaat ile eşleşen seramik malzeme, modern sanat tarihinin dışında kalmıştır. Buna rağmen 50'lerde modernist ilkelerin okunur olduğu, soyut formel arayışların gözlendiği bir seramik üretimi şekillenmiştir. İngiltere'de Hans Coper ve Ruth Duckworth; Amerika'da John Mason'ın seramikleri modern sanat tarihinin bir parçası olarak yer almasa da bugünden geriye doğru bakıldığında modernist seramik geleneğinin öncüleri olarak değerlendirilmektedir (Del Vecchio, 2001: 9).

Resim 1: Hans Coper, 1975,
Seramik, 14.3x24

Resim 2: Hans Coper, 1975,
Seramik, 14.3x24

Dönemin öncü isimlerinden Hans Coper (Resim 1-2) seramik geleneğine hakim, bir çömleğin referanslarını barındıran ancak gündelik kullanım için üretilmemiş, malzemenin doğasının doku ve form ile öne çıkarıldığı, soyut bir çizgide seramikler üretir. Bu tavır, modernizmin her disiplinin kendi içinde kat etmesi beklenen ideal soyutlamacı anlayışın uzantısıdır. Orijinallik iddiası taşır ve malzemeye sadakat ilkesini benimser. Bir zanaatçı-sanatçı figürü olarak karşımıza çıkan Hans Coper, modern sanatın içinde değil paralelinde varlık gösteren seramik alanında yeni bir açılımın öncülerindedir.

Seramik malzeme ile yapılan üretimin sanat alanında varlık göstermeye başlaması, disiplinler arası keskin çizgilerin erimesi ve modernist sanat anlayışının dışarıda bırakmayı önerdiği malzemenin tarihinin bir bilgi olarak kabul edilmeye başlandığı noktada kesiştiği görülmektedir. Modernist döneme damgasını vuran soyutlama, malzemeyle girilen saf alışveriş, bugün kendini yeni bilgi alanlarına açmıştır. Postmodern dönemde malzemenin beraberinde taşıdığı anlam, tarihi ve sosyal bağlamları, o malzeme ile yapılacak üretimden soyutlanamayacak bir bilgi olarak görülmektedir.

Post-Modern sanat kökünde dışlayıcı ya da indirgeyici değil, sentetiktir. Nesnenin ötesindeki bütün koşulları, deneyimleri ve bilgileri özgürce kendisine katabilir. Post-Modern nesne, tek ve tam bir deneyimin peşine düşmek şöyle dursun, sayısız yaklaşım açısına ve çeşitli tepkilere izin veren ansiklopedik bir durumu hedefler (Connor, 2001: 134).

Resim 3: Caroline Slotte, Mavi Gökyüzünün Altında/Under Blue Skies, 2009
İşlenmiş Seramik Tabak, 22cm.

Nesnenin bir bilgi kaynağı olarak sanat gündeminde yerini alması, seramik gibi gündelik hayatın ve endüstrinin bir parçası olarak önemli bir tarihi olan, bu malzeme üzerine düşünen ve üreten sanatçıları da meşgul etmiştir. Finlandiyalı sanatçı Caroline Slotte (Resim 3), seramik malzeme ile yaptığı uzun dönem üretiminin devamında, ikinci el seramik eşyaları kullanmaya başlamıştır. Gündelik nesnelere yeniden ele aldığı bu

çalışmalarında, gözden kaçan detayları görünür hale getirmekte ve nesnenin taşıdığı alt anlamları açığa çıkarmayı hedeflemektedir. Bu açığa çıkarma işlemi arkeolojik bir yaklaşım taşır, porselen tabakların desenlerinin bulunduğu sırlı yüzeyi kazıyarak, hikâyeyi tekrar okunur hale getirir ve o nesnenin yeniden tanımlanmasına olanak sağlar.

Resim 4: Caroline Slotte, Kışı Geçiren Sülün/Pheasant Spending the Winter, 2009.

Bir şeyi silerek onu daha görünür hale getirmek, gündelik algının varsaydığı bilgiyi mercek altına almaktır. Sanatçı hiçbir şeyin tamamen silinemeyeceği bilgisini vurgular. Tabağın sırsız yüzeyinin taşıdığı izler objenin hafızasını öne çıkarmaktadır (Resim 4). Sanatçı yaptığı araştırmada, baskı transfer tekniği ile yapılmış olan bu tabakların 19.yy seramik endüstrisinde bir devrim niteliğinde olduğunu belirtir. El boyaması değerli nesnelere yerine, seri üretim ucuz ürünlerin dekorlanabilmesi ve ihraç edilebilmesi anlamına gelmektedir. Bu hareketlilik, çoğunlukla üretildiği coğrafyadan bağımsız olarak, tabağın üzerindeki imajın baskı kalıbını hazırlayan, bu resmi ince bir işçilikle bakır levhaya kazıyan kişinin hayal ürünü manzaralarda okunaklıdır (Slotte, 2011: 34). Slotte'nin yaptığı kazıma işlemi, seri üretim olanın içine gizlenmiş, bireye ait bir detayı görünür kılmaktadır. Sanatçı izleyicinin bakışını daha dikkatli bir bakışa çevirme gayretini, hem kendi üretimi hem de diğer sanat alanlarına karşı duyarlı bir algıyı kovaladığını ifade etmektedir (Slotte, 2010: 60) (Resim 5).

Resim 5: Caroline Slotte, Tanımlanamayan Manzara/Unidentified View, 2009
İşlenmiş Seramik Tabak, 21 cm.

Slotte'nin 2007-2011 yılları arasında Bergen Ulusal Sanat Akademisi'nde gerçekleştirdiği artistik araştırma projesi "İkinci El Hikayeler/ Second HandStories" metninde kişisel üretim ve yaklaşımını çözümlenmektedir. Üretimini, malzeme tabanlı çağdaş sanat alanıyla ilişkilendirmekte, konuyu malzemeden doğan bir kavramsal yaklaşım olarak ifade etmektedir. Günümüz sanatında malzeme kavramının; hammadde, işlenmiş malzeme ya da buluntu nesne olmasının tanım zorluğundan ve bunun sanat gündeminde bir tartışma konusu olmaktan uzaklaştığının altını çizmektedir. Her koşulda, seçilen malzemenin beraberinde coğrafi, tarihi veya sosyolojik bir bilgi taşıma potansiyeli göz ardı edilemeyeceğini vurgular (Slotte, 2011: 65-66). Temel olarak modernist "malzemeye sadakat" ilkesinin sanatın dışında bırakmayı tercih ettiği bu potansiyel bilgi, günümüzde tekrar konuya dâhil edilmektedir.

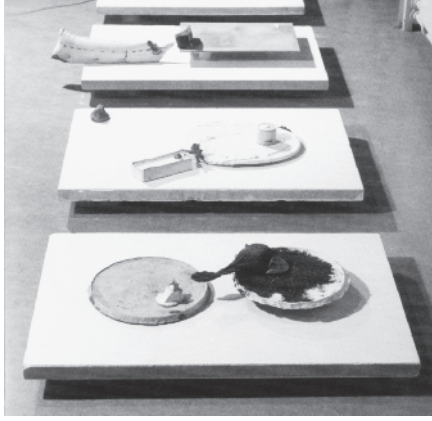
Malzeme konusundaki bu yeni kavrayış maddi kültür çalışmaları ile de ilişkilendirilmektedir. Objeyi kültür araştırmalarında öncelikli bir veri kaynağı olarak görmek maddi kültür alanının temel bakış açısıdır. Bu yeni disiplin objeyi sözlü ve yazılı kaynakların yerine önermektedir. "Objeler kelimelere göre, nüfusun çok daha geniş bir kesimi tarafından kullanılmakta ve bu nedenle daha geniş kapsamlı, daha temsili bir bilgi kaynağı olma potansiyelini taşımaktadır (Prown, 2000: 83)". Bu görüşün üstünde durduğu konu, genel bir yaklaşım olarak zihinsel ve sözel olanın, tarih içinde madde üzerindeki hâkimiyetini yeniden düşünmeyi önermektedir.

Resim 6: Neil Brownsword, Kurtarılan Eşya /Salvage Series, 2000.

Britanyalı seramik sanatçısı Neil Brownsword'un sanatsal üretimi, kullandığı malzemenin tarihi ve kültürüyle kurduğu ilişki üzerinden şekillenmektedir (Resim 6). İngiltere'de seramik endüstrisinin yoğun olduğu Stoke-on-Trent şehrinde doğmuş olan sanatçının çalışmaları, ailesinin seramik endüstrisiyle ilişkili uzun geçmişi ve fabrikada çalışarak

alan hakkında kazandığı deneyime dayanmaktadır. Bölgenin 17.yy'a uzanan seramik endüstrisi tarihi, küresel ekonomik rekabete yenik düşen ve hızla aktifliğini kaybeden bir alana dönüşmektedir. Yıkımı bekleyen çevredeki fabrikaların atık ve kalıntıları, kaybolmakta olan bir zanaata ve kültüre tanıklık eden sanatçının malzemesi haline gelir.

Resim 7: Neil Brownsword, Hollanda Avrupa Seramik Merkezi, Düzenlemeden Detay, 1999.

Üretimin farklı aşamalarında atıl hale gelmiş alet ve kalıntıları tekrar pişirir ve üst üste yığıldığı malzemelerin tepkisini görünür kılar (Resim 7). Brownsword düzenlemelerinde malzemenin hafızasını sürecin belgesi olarak kullanır. Bir sahne gibi kurguladığı düzenlemeleri, bize tanıdık olmayan bir sürecin ara kesiti olarak göstermektedir. Öncelikle titizlikle kurgulanmış soyut bir kolaj olarak algılanabilecek düzenleme, malzeme çeşitliliği ve bir sürece tanıklık etmiş kalıntıların inandırıcılığı arkasındaki hikayeyi çekici kılmaktadır. Son dönem çalışmalarında, beraberinde yaptığı arkeolojik araştırma bir belgesel niteliğinde düzenlemenin parçası olarak yer almaktadır (Resim 8).

Resim 8: Neil Brownsword, Zaman Alan/Taking Time Sergi Düzenlemesi, 2009.

Her iki sanatçı da akademisyen ve zanaat alanlarında usta figürler olarak, malzeme bilgi ve deneyimlerini bazen tersine kullanarak, alanın sosyal ve tarihi geleneğine dikkat çekmeyi amaçlamışlardır. Dolaşım ve üretim hızının belirleyici olduğu bir sistemde ve görsel kültürün hâkim olduğu sanat alanında, üretimleri bilinçli bir geri adım olarak değerlendirilebilir. Seramik malzemenin zamana yayılan üretim süreci, bir yavaşlamayı önermekte ve dokunarak kavramayı öne çıkarmaktadır. Dikkat çekmek istedikleri alan, sistemin günümüzde yarattığı kavrayış içinde malzemeye dayalı bir kültürün yeri ve anlamı ile ilişkilidir.

Sonuç

Caroline Jones'un "Greenberg etkisi" olarak adlandırdığı, sanatı saf görsel bir deneyim olarak gören modernist bakışı, izleyiciyi bedensiz bir varlık olarak algılaması, sosyal yükümlülüklerinden tamamen arınmış objektif bir bakış olarak değerlendirilmektedir. Paralel bir yaklaşımla sanatı özerk hale getirme çabası, zanaata mesafeli bir bakışı doğurmuştur (Adamson, 2007: 40). Günümüz sanatında bu mesafe, üzerine düşünülen bir alana dönüşmüştür.

1960 sonrası sanatın kavram ve teoriye dönen yüzü, temel araçlarını sürekli gözden geçirmeye devam etmektedir. Seramik gibi malzeme tabanlı endüstriyel bir geleneğe sahip olan bir alan, modernist idealin dışında kalmış ancak disiplinlerin sıkı duvarlarının yıkıldığı ve her alanın sınırlarını yeniden sorguladığı bir dönemde tartışmaya tekrar katılmıştır. Slotte ve Brownsword'un yaklaşımı üzerinden ele aldığımız "malzemeye sadakat" ilkesi, kendi tarihi ve geleneğine sırtını dönmeyen, yeni bir tür malzemeye sadakat olarak değerlendirilebilir. Her iki örnekte de malzeme bilgi ve becerisinin uygulamada görünür edilmesinden ziyade kavram olarak konu edildiği, zanaat ve sanat alanlarının tartışmaya açıldığı içerden bir bakışın geliştirildiği görülmektedir.

Sanatın malzemesinin sınırlarının genişlediği ve hatta malzemesiz bir noktaya doğru yöneldiği göz önünde bulundurularak; bir malzemenin en saf halinin de bir anlam ve bağlam taşıdığı farkındalığı ile yapılan seçim; soyutlamacı bir eğilim yerine içerdiği tüm bilgiyi kavramaya yönelik bütüncül bir yaklaşım doğurmaktadır.

Kaynakça

Adamson, G. (2007). Thinking Through Craft. Oxford: BergPublishers.

Connor, S. (2001). Post-Modernist Kültür (çev. D.Şahiner). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Del Vecchio, M. (2001). Post Modern Ceramics .London: Themes&Hudson.

Greenberg, C. (2011). Modernist Resim.C. Harrison.ve P. Wood (Editörler). Sanat ve Kuram 1900-2000 Değişen Fikirler Antolojisi (çev. S. Gürses). İstanbul: Küre Yayınları, s. 817-822.

Prown, J. D. (2001). Art As Evidence.London: Yale University Press.

Slotte, C. (2010). Closer. Bergen: Bergen National Academy of Arts Publication.

İnternet Kaynakları

İnternet: Slotte, C. (2011). Second Hand Stories. The National Norwegian Artistic Fellowship Programme Research. BergenNational Academy of Arts. Web:<http://carolineslotte.com/texts/second-hand-stories-reflections-on-the-project-2011/> adresinden 06.Ağustos.2014'de alınmıştır.

Görsel Kaynakları

Resim 1.

Web:<http://www.vam.ac.uk/>adresinden 06.Ağustos.2014'de alınmıştır.

Resim 2.

Web:<http://www.liveauctioneers.com/>adresinden 06.Ağustos.2014'de alınmıştır.

Resim 3.

Web:<http://www.norway.org.uk/>adresinden 06.Ağustos.2014'de alınmıştır.

Resim 4.

Web: <http://www.kystkultursenter.no/kunst/3.php> adresinden 06.Ağustos.2014'de alınmıştır.

Resim 5. Web: <http://carolineslotte.com/works/unidentified-view/>adresinden 06.Ağustos.2014'de alınmıştır.

Resim 6-7.

Taylor, L. (2000). Close. London: CraftCouncilPublication, s.16-20.

Resim 8.

Web:<http://kodebergen.no/sites/default/files/styles/large/public/>
adresinden 06.Ağustos.2014'de alınmıştır.